

психологічної експертизи обумовлюється реальною необхідністю встановлення юридично значимих обставин психіатричного та психологічного характеру? Свою позицію останні пояснюють тим, що у жодному рішенні про призначення експертизи їм не вдалося знайти аргументів для обґрунтування необхідності спільного (сукупного) вирішення експертами питань психіатричного та психологічного характеру. Призначаючи таку експертизу, органи досудового слідства також ніколи не наводили мотивів економії часу та процесуальних строків.

Ми не поділяємо таку думку експертів та вважаємо, що питання призначення експертного дослідження повинно вирішуватись щоразу за наявності обставин, визначених у КПК України. Проте, задля уникнення необґрунтовано призначених досліджень, зважаючи, що слідчий не володіє необхідними знаннями в області психіатрії та психології, останній потребує допомоги фахових спеціалістів на етапі підготовки матеріалів для призначення комплексної психолого-психіатричної експертизи.

Отже, кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів як виховного так і медичного характеру слід розглядати як диференціацію процесуальної форми, що спрямована на ускладнення процедури досудового розслідування та судового провадження з метою створення системи додаткових гарантій прав і законних інтересів особи, яка внаслідок свого віку та психічних вад не може належним чином реалізувати свої права.

Одержано 18.10.2019

УДК 343.131

Анна Василівна РОСЬ,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального процесу

та організації досудового слідства факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-7021-3672>

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАСАДИ ГЛАСНОСТІ Й ВІДКРИТОСТІ СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ ТА ЙОГО ПОВНОГО ФІКСУВАННЯ ТЕХНІЧНИМИ ЗАСОБАМИ

Гласність і відкритість судового провадження та його повне фіксування технічними засобами відноситься до загальних засад кримінального провадження (п. 20 ч. 1 ст. 7 КПК України). Зміст

цієї засади розкривається в ст. 27 КПК України. Зокрема, відповідно до ч. 5 ст. 27 КПК України під час судового розгляду забезпечується повне фіксування судового засідання за допомогою звуко- та відеозаписувальних технічних засобів; офіційним записом судового засідання є лише технічний запис, здійснений судом у порядку, передбаченому КПК України. Також в ч. 4 ст. 107 КПК України вказується на обов'язковість фіксування кримінального провадження в суді під час судового провадження за допомогою технічних засобів. При цьому зазначається, що у разі неприбуття в судові засідання всіх осіб, які беруть участь у судовому провадженні, чи в разі, якщо відповідно до положень КПК України судові провадження здійснюються судом за відсутності осіб, фіксування за допомогою технічних засобів кримінального провадження в суді не здійснюється, тобто встановлюються винятки із загального правила.

Відсутність у матеріалах провадження журналу судового засідання або технічного носія інформації, на якому зафіксоване судові провадження в суді першої інстанції, відповідно до п. 7 ч. 2 ст. 412 КПК України є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону та, з огляду на положення п. 1 ч. 1 ст. 415 КПК України, є підставою для скасування судом апеляційної інстанції судового рішення із призначенням нового розгляду в суді першої інстанції.

При цьому результати аналізу судової практики свідчать про те, що абсолютна більшість вироків та ухвал суду першої інстанції з підстави, передбаченої п. 7 ч. 2 ст. 412 КПК України, скасовується саме через порушення судами принципу повного фіксування судового провадження, хоча в законі чітко прописані вимоги щодо ведення журналів судових засідань та здійснення фіксування процесу за допомогою технічних засобів, крім випадків, передбачених ч. 4 ст. 107 КПК України. До того ж, як зазначається в Узагальненні Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ про практику здійснення апеляційним судом процесуального повноваження щодо призначення нового розгляду в суді першої інстанції (лист ВССУ від 01.01.2017 р.), у практиці судів апеляційної інстанції зазначена підстава тлумачиться широко, що призводить до скасування судового рішення не лише при фізичній відсутності журналу та технічного носія, а й у випадках їх наявності, однак неповноти, що може виявитись у частковій відсутності запису судового засідання, неможливості його відтворення тощо. Це підтверджується й **Узагальненням судової практики причин скасування та зміни Апеляційним судом Харківської області вироків, ухвалених судами першої інстанції за 2017 рік.** Так, наприклад, ухвалою Апеляційного суду Харківської області від

26.10.2017 р. було скасовано вирок Дзержинського районного суду м. Харкова у зв'язку з тим, що на технічний носій інформації в суді першої інстанції належно зафіксовано лише частину судових засідань, натомість технічні записи окремих судових засідань *відсутні, також* відсутній журнал одного судового засідання. За таких обставин колегія суддів вважає, що судом першої інстанції допущено порушення вимог ч. 4 ст. 107, ст. 108 КПК України щодо обов'язкового фіксування за допомогою технічних засобів кримінального провадження в суді під час судового провадження та ведення журналу судового засідання, відтак вирок підлягає скасуванню з призначенням нового судового розгляду у суді першої інстанції.

Разом із тим необхідно враховувати, що відповідно до Інструкції про порядок роботи з технічними засобами фіксування судового процесу (судового засідання), затвердженої наказом Державної судової адміністрації України від 20.09.2012 р., після закінчення судового засідання секретар або інший працівник апарату суду має створити резервні копії технічного носія інформації (архівну та робочу копії фонограми), які долучаються до судової справи (п. 3.4 Інструкції). При цьому, зауважується у згаданому вже Узагальненні судової практики ВССУ, з огляду на положення ст. 28 КПК України, яка регламентує розумність строків як засаду кримінального провадження, суддям суду апеляційної інстанції, перш ніж скасовувати судові рішення з підстав відсутності технічного носія, доцільно витребувати резервну копію технічного носія інформації і скасовувати судові рішення, якщо резервна копія такого носія не містить відповідного запису. Попри це, результати аналізу судової практики свідчать про випадки скасування судового рішення без витребування резервної копії. Для прикладу, ухвалою апеляційного суду Чернівецької області від 08.04.2015 р. скасовано вирок Садгірського районного суду м. Чернівці та призначено новий розгляд у суді першої інстанції, у зв'язку з тим, що технічний носій – компакт-диск неможливо відтворити, оскільки він був пошкоджений при формуванні кримінальної справи секретарем суду першої інстанції, а саме прошитий наскрізь разом із конвертом через спеціально зроблений в ньому отвір.

Таку практику скасування судового рішення без витребування резервної копії технічного носія інформації звичайно слід визнати негативною, а її вирішенню може сприяти, зокрема, внесення змін до КПК України щодо зобов'язання суду апеляційної інстанції витребувати резервну копію технічного запису судового провадження в суді першої інстанції, що, за умови її справності, унеможливило б повторний судовий розгляд у суді першої інстанції.

Одержано 20.10.2019